

SZÉKELY ANDREA*

AZ EURORÉGIÓK SZEREPE A HATÁROK LEBOMLÁSÁBAN

THE ROLE OF EUROREGIONS IN VANISHING OF THE BORDERS

ABSTRACT

The Vah-Danube-Ipel Euroregion (founded in 1999) has an area of 24 thousands of km², so it is among the largest euroregions around Hungary. Its area is larger than regions in Slovakia and Hungary; and two smaller euroregions has been founded within its boundaries. Now, we investigate by official and scientific definitions whether the Vah-Danube-Ipel Euroregion can fulfil its function at regional level. The aim of the research is to explain the role of the city Székesfehérvár in the Vah-Danube-Ipel Euroregion. The city of Székesfehérvár is the capital of Fejér county, and at the same time, is the center of the Middle-Trans-Danubian region accommodating three counties: Fejér, Veszprém, and Komárom-Esztergom. Neither Székesfehérvár, nor Fejér county are not directly located on the border. Consequently their role in the cross-border cooperation can be realised only through regional level organisations.

1. Bevezetés

Az eurorégiók az európai határon átnyúló együttműködés legjelentősebb szervezetei. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió a magyar-szlovák határon 1999-ben alakult, alapítói Komárom-Esztergom és Pest megye és a szlovákiai Nitra kerület. 2000 márciusában további két magyar megye csatlakozott az eurorégióhoz: Fejér megye és Veszprém megye.

Az eurorégió fő céljai a megalakításkor a következők voltak:

- az eurorégió területén található szervezetek együttműködésének koordinálása,
- a helyi közösségek meglévő kapcsolatainak erősítése,
- közös területfejlesztési projektek megvalósításának támogatása,
- a megyék felkészítése az Európai Unióhoz való csatlakozásra, hogy az a lehető legtöbb hozadékot biztosítsa számukra.

Az eurorégiókat sokszor éri kritika méretük miatt: a nagyobb eurorégiókkal szemben az a fenntartás fogalmazódik meg, hogy nem képesek a területeket integráltan kezelni, míg a kisebbekkel szembeni legfőbb ellenérv, hogy helyi problémák kezelésére jöttek létre. Hazai viszonylatban a 24 ezer km²-es Vág-Duna-Ipoly Eurorégió a nagyok közé tartozik. A kutatás kettős céllal jött létre. Elsődlegesen a téma elméleti irodalmára alapozva empirikusan kívánja feltárni az eurorégió ismertségét, jelenlegi és jövőbeli lehetőségeit. Másodsorban a kutatás vizsgálja Székesfehérvár jelenlegi és várható szerepét is az eurorégióon belül.

2. Az eurorégió fogalmának tisztázása

2.1. Az EU által megadott definíciók

Az Európai Unió 1997-es definíciója alapján „A határon átnyúló szervezetek legáltalánosabb típusai:

Eurorégiók, melyek megfelelően kialakított jogi személyiségek, többcélúak, és terjedelmes kapacitással rendelkeznek.

* PhD, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar.

Munkaközösségek, melyek munka-megállapodásokra épülnek, korlátozott teherbírásúak és ritkán vonták be őket az INTERREG-I programok ügyvitelébe,

Különbféle intézményi megoldások jogi formában vagy anélkül, melyek a kevésbé integrált illetve jobban integrált struktúrák között váltakoznak.”¹

Eurorégió: az 1997-ben második kiadást megért Gyakorlati Útmutató fogalomszótára szerint „A határon átnyúló együttműködést szolgáló struktúra, mely a helyi és regionális szintek, illetve a megfelelő esetben a szociális és gazdasági partnerek képviselőiből áll. Az Eurorégiók tipikus szervezeti felépítéssel rendelkeznek, mely a következő: a választott politikai tanács a legfelső szint, ezután következik a felügyelő testület, valamint több tematikus munkacsoport és egy határmenti titkárság.”²

Az Európai Unió 2000-ben átdolgozott kézikönyvében definíciót az eurorégióról nem közöl.

Az EU az eurorégiót mindenképpen mint szervezetet azonosítja, a földrajzi kiterjedéssel egyáltalán nem foglalkozik.

2.2. A kutatók definíciói

Ebben az alfejezetben néhány definíció szerepel az eurorégióról a teljesség igénye nélkül, hiszen az összes elérhető definíció egybegyűjtése nem képezi ezen tanulmány célját. S bár a szakmában mindenki tudja, miről is van szó s dolgozik is vele, önálló definíció megadására azonban kevesebben vállalkoznak.

Rechnitzer J. így definiálja az eurorégiót: „Az eurorégiók a legmagasabb szintű együttműködési struktúrák, a legfejlettebb és legszélesebb hatáskörű, illetve a legtöbb funkcióval rendelkező szervezetek.”³

Eszerint a definíció szerint a szerző az eurorégiót egyértelműen szereplőként azonosítja. Ellentétben a következő két szerzővel, akik mindketten területként értelmezik az eurorégiót.

Gaunard M. F. szerint az eurorégió „Új földrajzi kifejeződése azon terület fejlődésének/fejlesztésének, mely régóta szenvedett határmenti fekvésétől, legyen az a terület zsákutca, szürke zóna, vagy senkiföldje.”⁴

Süli-Zakar I. definíciójában a földrajzi területek fontosságát hangsúlyozza (behatárolt földrajzi terület) „Az eurorégió vagy ma már egyre gyakrabban eurégió nevét akkor használják, amikor egy olyan területet akarnak megjelölni, ahol a kölcsönös interregionális, vagyis határokat áthidaló gazdasági, szociális, kulturális, illetve más jellegű együttműködések léteznek kettő, vagy több állam, illetve helyi önkormányzatai között.”⁵

A definíciók közül az első a fejlettségre, míg a második inkább a fejletlenségre koncentrál. A harmadik esetben inkább a kapcsolatok kölcsönös megléte hangsúlyozott.

3. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió

Amint az 1. táblázat mutatja, a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió (VDI) tagjai hasonló méretű és adminisztratív funkcióval rendelkező területi egységek, ami az együttműködést segíti. (Léteznek olyan eurorégiók, ahol a tagok között régiókat és városokat egyaránt találunk, ami az eltérő érdekérvényesítő képesség és kompetencia szint miatt működési problémákhoz vezethet.) Az összességében nagy terület, és a területhez képest rövid határszakasz azonban a területi kohézió és a határon átnyúló együttműködés nehézségét vetíti előre.

A VDI részét képező területi egységek gazdasági mutatói eltérő pályákon mozgó gazdasági folyamatokról mutatnak összefoglaló képet.

1. táblázat. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió alapadatai 2000-ben

Table 1. Main data of the Euroregion Vah-Ipel-Duna in 2000

Adat	Nitra SK	Fejér HU	Komárom – Esztergom HU	Pest HU	Vesz- prém HU	Össze- sen
Terület (km ²)	6343	4373	2251	6393	4639	23 999
A határszakasz hossza (km)	117	-	77	40	-	117
Népesség (ezer fő)	716	425	310	1033	373	2 856
Népsűrűség (fő/ km ²)	113	97	138	162	81	119
Települések száma	350	107	74	184	225	940

Forrás: Vág-Duna-Ipoly Eurorégió, 2001

Az eurorégió megalakulásakor a lakosság gazdasági aktivitása hasonló képet mutatott az egyes területeken. Ugyanakkor – az országos tendenciáknak megfelelően – Nitra kerületben a magyar megyékhez képest háromszoros munkanélküliségi rátát lehetett megfigyelni. 2007-re a gazdasági aktivitás átrendeződött, míg a magyar megyékben enyhe emelkedés figyelhető meg, addig Nitra kerületben közel 10 százalékpontos csökkenés következett be. A munkanélküliségi ráta az eurorégió egészében csökkent, jelentős mértékben a szlovákiai Nitra kerületben. Ha az aktivitási ráta változását is figyelembe vesszük, a szlovák oldal „gazdasági csodája” a munkaerőpiac átrendeződését jelenti, azok, akik 1999-ben még kerestek, de nem találtak munkát, tíz év múltán már nem is keresnek munkát, vagyis a foglalkoztatottak száma érdemben nem nőtt.⁶

3.1. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió működése

3.1.1. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió tevékenysége

A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió alapját civil kezdeményezés jelentette. A főképp Komárom és Tát közti Duna-parton a határ mindkét oldalán található településeket magába foglaló Hídverő Mozgalom célja a Duna két partján élők közti kapcsolatok erősítése és az ehhez szükséges infrastruktúra kialakítása volt. A civil mozgalmat intézményes formába foglaló eurorégió is ezekkel a célkitűzésekkel indult útjára. A jelentős területi bővülés azonban nem erősítette a résztvevők kohézióját, hanem éppen ellentétesen, az alapul szolgáló mozgalom területi kiterjedése elenyészővé vált.

Ennek megfelelően a VDI tevékenysége is zömében a civil kezdeményezés hagyományain és az azáltal lefedett területen realizálódott. Megalakulását követően átvette a Neszmélyen, minden év július első hétvégéjén megrendezésre kerülő Hídverő Napok szervezését, amely találkozási lehetőséget nyújt a határ két oldalán élők számára és kulturális bemutatkozási lehetőséget az eurorégió hagyományörzői részére. A Hídverő Napokkal párhuzamosan szervezik az EURO EXPO rendezvényt, amely a gazdasági kapcsolatok kialakítását hivatott elősegíteni a határ két oldalán működő vállalkozások számára.

Az Esztergom (HU) és Stúrovo (SK) közti – Dunán átvívelő – Mária-Valéria híd újjáépítésében a Hídverő Mozgalom korábbi tevékenysége nyomán jelentős szerepet játszott.

A VDI aktív kezdeményezője volt a Visegrádi Országok Eurorégiói Konzultatív Tanácsának, ami 2003 júliusában – a Hídverő Napok keretei között – az „Európa” hajó fedélzetén a visegrádi kikötőben alakult meg a Baltik, Bihar-Bihar, Bile-Biele, Kárpátok, Duna, Duna-Körös-Maros-Tisza, Dráva-Mura, Ister-Granum, Ipoly/Ipel, Košice-Miskolc, Pradziad, Pro Europa Viadrina, Sajó-Rima, Silézia, Tatra, Zemplén és a Vág-Duna-Ipoly Eurorégiók részvételével.⁷

3.1.2. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió szervezete

A VDI működése de jure az alábbiak szerint történik: az elnökség irányítja a testületet, melynek munkáját a Független Bizottságok segítik. A titkárság biztosítja a folyamatos adminisztrációt és ügyvitelt. A szakértői és ad hoc bizottságok például az eurorégió által benyújtandó különféle pályázatok esetében tudnak érdemileg hozzájárulni annak további sikerességéhez. Az Éleslátók Tanácsától leginkább ötleteket, visszajelzéseket vár az eurorégió a munkáját illetően, az eurorégió hatékonyságát kívánja erősíteni.

A VDI működése de facto: A VDI elnöke a Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés elnöke, de a végrehajtó hatalom a mindenkori ügyvezető kezében van. 2002-től a Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés elnöke csak mérsékelten támogatja a VDI ügyét. 2003-ban két új eurorégió alakult meg a VDI-n belül: az Ister-Granum és a Duna Eurorégiók. 2006 után a VDI és a Duna Eurorégió irányítása Neszmély polgármesteréhez került, amikor is a két szervezet békésen megélt egymás mellett (területileg pedig egymásban), sőt egymást kiegészítő programokat, pályázatokat nyújtottak be. 2008-ban a két eurorégió vezetője betegség miatt visszavonult.

3.2. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén működő más eurorégiók

Ister-Granum Eurorégió

Amint már említésre került, ez az egyik eurorégió, amely 2003-ban alakult meg VDI területén belül, földrajzilag az Esztergom és Štúrovo környékén. Jelenleg 102 település tartozik az eurorégióhoz, lakosainak száma közelíti a 220 000-hez, területe meghaladja a 2200 km²-t. A települések közel fele (49 önkormányzat) a szlovák oldalon található, ennek ellenére a lakosság kétharmada a magyar oldalon él. Ennek oka az, hogy a Párkány környéki térség (a Déli régió) aprófalvas vidék, míg Esztergom környékén számos kisváros és igen nagy lélekszámú község található. Az Ister-Granum Eurorégió vezetése Esztergom polgármesteréhez kötődik, felmerült ellentét a VDI-vel a párhuzamos és előre nem egyeztetett programok és pályázatok kapcsán.

Duna Eurorégió

Az eurorégió a Komárom/Komárno és Esztergom/Štúrovo közti kisebb települések részvételével működik. Vezetése 2008-ig a VDI ügyvezetőjéhez köthető. A 2002 utáni politikai helyzetben a VDI kieső tevékenységének részleges (szűkebb területen) pótlását hivatott ellátni.

A konkrét akciók véghezvitele – mint minden hasonló szervezet esetén – az eurorégió végrehajtó szervezetének vezetésén múlt. Tekintettel arra, hogy a Duna-mentén elindult mozgalom egyik legfontosabb mozgatórugójának számító személy került a végrehajtó szervezet élére, a tatabányai székhely nem változtatott érdemben az eurorégió stratégiáján, részben kihasználva ugyan a nagyobb terület nyújtotta lehetőségeket, tevékenysége döntően a Duna-parti településekre koncentrált. A 2002-es önkormányzati választások Komárom-Esztergom megye vezetésében is változást hoztak, ennek következtében a szervezet politikai és anyagi támogatása csökkent. Jórészt ennek köszönhetően a régi eurorégió fókuszterületének számító Duna-parti sávban (Neszmély Község Önkormányzata, a Tatai Kistérségi Területfejlesztési Társulat, valamint a szlovákiai Združenie Obcí Most Priateľ'stva – Hídverő Társulás közigazgatási területén) 2003-ban megalakult a Duna Eurorégió. A történet folytatásaként a 2006-os választásokat követően – elsősorban a megfelelő anyagi támogatás ígéretének hiányára visszavezethetően – a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió végrehajtó szervezetének központja is Neszmély községbe került, így a térség fejlesztése két intézmény keretei között folyhat. A pályázati forrásokhoz való hozzájutás szempontjából az eltérő méretű és kompetenciaszintű eurorégiók egy kézben való összefogása kedvező lehet.

A térségi eurorégiós kapcsolatok sajátosan elsősorban a Duna menti kistelepülések együttműködésének fejlődését eredményezték, de számos, az eurorégió határain túlnyúló hatású kezdeményezés is termékeny talajra talált a térségben (pl. Visegrádi Együttműködés, a Visegrádi Országok eurorégiói közötti együttműködések, Európai Polgárképző Akadémia stb.). Az új eurorégió 2003-ban sikeres pályázatot nyújtott be, és a Magyar–Szlovák Phare CBC program Kisprojekt Alap keretében az eurorégió fejlesztési tervének elkészítéséhez forráshoz jutott. Ugyanakkor a tükörprojekt szlovákiai oldalának nem sikerült nyertes pályázatot benyújtania, így csak a magyar oldalra készülhettek el a fejlesztési tervek.⁸ A 2004-ben elkészült fejlesztési tervnek megfelelően az eurorégió tevékenysége mind helyi, mind nemzetközi szinten jelentős.

2. táblázat. A Duna Eurorégió által fejleszteni kívánt kikötők, és azok funkciói
Table 2. Ports to develop and their functions by the plans of Duna Euroregion's

Település	Kikötő típusa, kiegészítő objektumok
Ács	csónakkikötő, kemping
Almásfüzitő	sportkikötő, sporthajók tankolási lehetősége, csónakház, pihenőház
Dunaalmás	személyhajó kikötő, komp Pat felé
Neszmély	nagyhajó kikötő, jacht kikötő, tutajkikötő, vízi erdei iskola, és hajó-skanzen
Lábatlan	személyhajó kikötő, jacht kikötő, magánfejlesztésben közforgalmú kikötő
Nyergesújfalu	vizitúra pihenő, táborozóhely és kemping

Forrás: TERRA Stúdió (2004): A Duna Eurorégió part menti partnertelepüléseinek megvalósuló kikötők, és pihenőhelyek megvalósíthatósági tanulmánya. Budapest, 39 old.

A *nomen est omen* elv alapján az egyik stratégiai irány a Duna-part, a dunai kikötők fejlesztése. A 2. táblázatban bemutatott fejlesztések megvalósulása esetén Komárom 20–30 kilométeres körzetében a vízi turizmus és a dunai személyhajó-forgalom minden szegmensére számára megfelelő kikötőhely és kiszolgáló létesítmény valósulhat meg. A térség turisztikai attrakciói ugyanis még középtávon sem olyan jelentősek, hogy (a csónakkikötőt le-számítva) több azonos funkciójú objektum gazdaságos üzemeltetését lehetővé tegyék.

A Neszmélyen és a szlovákiai Búcsón (Buč) megvalósítani tervezett Európa Falu a Komáromban megvalósult Európa Udvar kistelepülésekre adaptált változata. Az Európa Udvar épületei az Európai Unió országainak építési jellegzetességeit felvonultató – környezetéhez kapcsolódva – városi épületekből áll, míg az Európa Falu megvalósulása esetén a vidéki (falusi) építészeti jegyeit hordozná magán. Ahogy Komárom esetén is az épületekben vendéglátó és szolgáltató egységek működnek (tehát nem múzeumból, skanzenről van szó), az Európa Falu a térség szálláshely kínálatát bővítené. Kérdéses, hogy az Európa Udvar és az Európa Falu mennyire lesz képes egymást kiegészítő attrakcióként megjelenni a turisztikai piacon. Fennáll a veszélye annak, hogy a két létesítmény a térségbe érkező turistákat egymástól próbálja majd elcsábítani.

Összességében elmondható, hogy az 1999-ben alakult viszonylag nagyméretű Vág-Duna-Ipoly Eurorégió és az annak területén belül létrejött Duna Eurorégió, bár földrajzilag lefedi Komárom és Komárom városait, a városok a határon átnyúló együttműködés ezen intézményes formáiban nem, vagy csak alig vesznek részt. A városok egymásra utaltsága bizonyos együttműködést kikényszerít, de relatíve kedvező gazdasági pozíciójuk kevésbé teszi szükségessé számukra a térségi együttműködést. A fejlesztések hosszú távú összehangolása és a felesleges és kártékony versenyzés elkerülése érdekében azonban szükséges lenne az együttműködés, ami nem csak a városközi területeket átfogó eurorégió(k), hanem a két város előnyére is válhatna.

3.3. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió regionális szerepének scenáriói

2008-ban az eurorégió tevékenységi körébe operatíván is bekapcsolódott Komárom és Révkomárom városa. 2009-től az eurorégió aktivitása egyértelműen a szlovák oldalon mutatkozik, melynek legfrissebb eseményei a www.euroregion-vdi.sk honlapon találhatók.

A jövő tekintetében több lehetséges forgatókönyvet lehet felvázolni. Mivel a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió eredményei elsősorban személyekhez kötődnek, és nem a területi integritásból és szinergiából fakadnak, bármilyen előrejelzés nagy bizonytalansággal jár. Éppen ezért három lehetséges scenárió-t vázolunk fel, amelyeket középtávon lehetségesnek tartunk.

1. Pessimista változat. A megfelelő mozgató személy hiányában a valódi programok megszűnnek. Az eurorégió képviselői részt vesznek a területen zajló, határon átnyúló, illetve interregionális rendezvényeken, azonban azok szervezésében, forrásgyűjtésben az eurorégió nem vesz részt. A funkcionális leállás következtében az eurorégió csak papíron létező szervezetté válik.

2. Középut. A területen nem szűnik meg a határon átnyúló együttműködés, azonban a VDI helyét a két kisebb eurorégió veszi át, amelyek a szorosabban a határvonalhoz kötődő területen éppen az ilyen típusú együttműködést tudják mozgásba hozni. Ebben a változatban a vizsgált eurorégió a kistérségi szintű projektek kiegészítéseképpen a regionális szintű projektek koordinálását tudja elvégezni (azaz olyan nagyságrendű projektekben vesz részt, amelyekhez a kistérségeken alapuló eurorégiók területi dimenziója és forrásai nem elegendőek, azonban a régiós szintű együttműködés már megfelelő).

3. Optimista változat. A szervezet élére sikerül a régiós szintű célokat is átlátó, az érintett területi egységek vezetőivel hangot találni képes, elkötelezett és aktív vezetőt találni, aki a meglévő hagyományokon és működő struktúrán alapuló, a jövőbeni igényeknek megfelelő programot képes kidolgozni és megvalósítani. Tekintettel a területen működő kisebb eurorégiókra, nagyon fontos a regionális szemléletmód, amihez azonban szükség van az eurorégió tagjainak aktív együttműködésére is, hiszen az eurorégiók hazai ismertsége a lakosság és a vállalkozások körében igen alacsony.⁹

4. Székesfehérvár szerepe a határmenti együttműködésben

4.1. Székesfehérvár elméleti szerepe

Székesfehérvár egyértelműen megfelel az ESPON programban kidolgozott morfológiai városi terület (MV) és funkcionális városi övezet (FUA) kategóriának. Mind a város körül kialakult agglomerációs övezet, mind a jelenlegi térszerkezet azt mutatja, hogy meghatározó, térformáló szerepet tölt be a nemcsak Fejér megyében, és a Közép-Dunántúlon, de az eurorégió területén is. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén található városok közül magyar oldalon ilyen nagyságrendű és funkcionalitását tekintve hasonló város a Szlovákiában található Nitra. Mindkét várost FUA-ként jegyzi az ESPON programban európai városokra készített várostipológia.¹⁰ (Megjegyzendő, hogy a 2009 előtt készített európai uniós városokat, városhálózatokat analizáló munkákban ez a két város minden esetben egyértelműen jelen van.)

Nem úgy, mint azok a nagyrészt Pest megyében található FUA-nak besorolt kisvárosok, melyek Budapest közelsége miatt kiemelt szerepkörrel és lakosságszámmal rendelkeznek, de az elemzett Vág-Duna-Ipoly Eurorégió szempontjából nem relevánsak. (Budaörs, Ráckeve, Gödöllő, Gyál, Pilisvörösvár, Nagykatá, Vác, Szentendre).

Székesfehérvár távol esik a határvonaltól (mintegy 100 km), így szoros értelemben vett

határmenti együttműködésben nem képes részt venni (leginkább 8-as típus az ESPON kategória szerint). Mint ahogyan az előbbi elméletek mutatják a város régióközpontként már elég nagy ahhoz, hogy az interregionális (tehát nem közvetlenül érintkező területek közti) együttműködésekben részt vállalhasson.

4.2. Empirikus tapasztalatok – Székesfehérvár tényleges szerepe a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióban

A szerző személyes interjú céljából Székesfehérvár város polgármesterét, a Fejér Megyei Közgyűlés elnökét, a Fejér Megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnökét, a Szlovák Települési Kisebbségi Önkormányzatot kereste meg, de fogadási hajlandósága egyiknek sem volt.

A város a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén fekszik, de ezt a helyzetet a város semmiféleképpen nem kezeli. A jelenlegi városvezetés hivatalos álláspontja szerint „a város messze esik a Vág-Duna-Ipoly területétől”. Valószínűleg ez az ismerethiány azzal magyarázható, hogy az eurorégióba való belépés közigazgatási szinten nem városokat, hanem megyéket érintett. 2009 januárjában még szerepelt a megye honlapján Fejér megye Vág-Duna-Ipoly eurorégiós tagsága a nemzetközi együttműködések között, ami a megkeresés után törlésre került. Sajnálatos, hogy jelenleg a megye vezetése és a városvezetés nem koordinál közös lehetőségeik kapcsán ebben az eurorégióban.

A továbbiakban kizárólag a helyi lakosság véleményére tudok hagyatkozni, egy saját kérdőíves felmérés tapasztalatai alapján.

4.2.1. A helyi lakosság körében végzett felmérés tapasztalatai

A felmérés során a Székesfehérvárhoz kötődők körében a szlovákiai kapcsolatok meglétét, illetve a hivatalosan meglévő kapcsolatok ismertségét vizsgáltuk. Az első két kérdés Székesfehérvár testvérvárosainak ismertségét hivatott vizsgálni, a következő kérdéscsoport pedig a szlovákiai kapcsolatok ismertségét térképezi fel. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégióra vonatkozó kérdések a demográfiai blokk előtt kaptak helyet a kérdőívben, amikor már a válaszadó ráhangolódott a határon átnyúló kapcsolatok témakörére. A demográfiai kérdések csak a legalapvetőbb kérdéseket tartalmazzák, a nem, az életkor és az iskolai végzettség rögzítésére került sor.

4.2.2. A kérdőíves felmérés módszertana

A felmérés célcsoportja a Székesfehérvárhoz kötődő (a városban lakók, tanulók, dolgozók) felnőtt lakosság volt. Ennek megfelelően a sokaságról nem állhatott rendelkezésre olyan lista, amely alapján a véletlen kiválasztáshoz szükséges mintavétel elvégezhető lett volna. A mintavétel során ugyanakkor törekedtünk arra, hogy a mintába kerülők nem, életkor és iskolai végzettség szerint közelítőleg jól reprezentálják a sokaságot.

A kérdőívek kitöltetése papíralapon történt, egyrészt saját munkában, másrészt felkészített kérdezőbiztosok segítségével.

A teljes minta elemszámát 500 főre terveztük, felkészülve arra, hogy a megkérdezettek 10–20 százaléka teljes mértékben megtagadja a válaszadást, így a tényleges mintaelemszámot minimálisan 400 főre vártuk. Végeredményben 456 elemű minta alapján tudjuk értékelni a város szlovákiai és eurorégiós kapcsolatairól kialakult képet. A részleges válasz-megtagadás aránya kérdésenként változó volt, azonban egyetlen kérdés esetén sem érte el a 2,3 százalékot, így ennek torzító hatása elhanyagolható. A legtöbb kérdés esetén csak egy-

szerű kétkimenetű döntésről van szó, így az igen (vagy a nem) válaszok arányát tudjuk értékelni. A minta nagyságára való tekintettel, az egyes kérdésekre adott válaszok százalékos hibája (az igen válaszok arányának függvényében) $\pm 3\text{--}4$ százalékpont körül alakul, az 5%-nál kisebb arányok esetén 2 százalékpont alatti.

A kérdőívek számítógépes feldolgozása az SPSS programcsomag segítségével történt.

4.2.3. A kérdőíves felmérés eredményei

A kérdőívet kitöltők 48,2%-a férfi, 51,8%-a nő volt. A megkérdezettek 61,2%-a lakik a városban, a többieknek csak iskolai vagy munkahelyi kötődése van Székesfehérvárhoz.

A megkérdezettek több mint 60%-át a 26–60 év közöttiek tették ki, de jelentős arányban fordultak elő fiatal felnőttek, és az idősebb generáció tagjai is.

A válaszadók között leggyakrabban (45,6%) az érettségivel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők fordultak elő, közel egyharmaduk (32,1%) felsőfokú végzettséget vallott be, míg összesen 1 fő jelezte, hogy az általános iskolát sem végezte el.

3. táblázat. Székesfehérvár testvérvárosainak ismertsége

Table 3. Cognition of twin cities of Székesfehérvár

Testvérváros	Ismertségi arány (%)
Alba Iulia	3,7
Birmingham	12,5
Blagoevgrad	4,8
Bratislava	3,3
Cento	5,7
Chorley	7,1
Erdenet	0,0
Kemi	22,1
Luganszk	0,0
Opole	21,4
Schwäbisch Gmünd	23,2
Sankt Pölten	1,8
Zadar	16,1

Forrás: A szerző számításai

A kérdőív első kérdésében Székesfehérvár testvérvárosaira kérdeztünk rá. A meglévő 13 testvérváros közül a legtájékozottabb kitöltő is csak hatot tudott felsorolni, és előfordult két olyan testvérváros, amit egyetlen kitöltő sem említett. Figyelemreméltó, hogy a kitöltők fele egyetlen testvérvárost sem tudott megnevezni, és lényegében ugyanannyian voltak azok, akik egy testvérvárost tudtak említeni, mint azok, akik egynél többet.

A második kérdésben konkrétan a város szlovákiai testvérvárosára kérdeztünk rá. A válaszadók az előző kérdésre adott válaszokkal általában konzisztens választ adtak, sokuknak a kérdés kapcsán jutott eszébe, hogy van szlovákiai testvérváros is (a konkrét rákérdezés kapcsán 35,7% nevezte meg helyesen Pozsonyt). Mindazok, akik megneveztek szlovákiai testvérvárost, helyesen Pozsonyt gondolták Székesfehérvár testvérvárosának.

A megkérdezetteknek csak 3,3%-át fűzik rokon szálak Szlovákiában élőkhez, ugyanakkor 5,0%-uk nyilatkozott úgy, hogy az elmúlt 5 évben jártak Szlovákiában rokonlátogatásban. Az eltérés fakadhat abból, hogy a válaszadók nem következetesen válaszoltak, de

abból is, hogy a néhány évvel ezelőtt meglátogatott rokon(ok) már nem, vagy nem Szlovákiában él(nek). A rokonai száakra utalók több mint fele olyan települést nevezett meg rokonai lakhelyeként, amely a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén található.

A rokonai száalnál is kevesebben, mindössze öten számoltak be arról, hogy Székesfehérvárott működő, de szlovák alapítású céget ismernek. A tudni vélt cég profilját azonban senki sem tudta megmondani.

A fordított helyzetről (Szlovákiában is működő székesfehérvári cég) lényegesen többen, a válaszadók 7,5%-a tudott, azonban a szlovákiai működés helyéről ők sem rendelkeztek információval.

A megkérdezettek 8,8%-a tudott olyan személyről, aki rendszeresen jár Szlovákiából Székesfehérvárra dolgozni, ami azt jelzi, hogy a határon átnyúló munkaerő-áramlás – a viszonylag jelentős földrajzi távolság ellenére – városunkat is eléri. Az igennel válaszolók ötöde tudta úgy, hogy a Szlovákiából érkező munkavállaló a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területéről érkezik.

A fordított irányú munkaerő-áramlás lényegében ismeretlen a székesfehérváriak számára, mindössze ketten jelezték, hogy tudnak olyan személyről, aki Székesfehérvárról Szlovákiába jár dolgozni, azonban a jelzett személyek pozsonyi munkahellyel rendelkeznek.

A munkaerő-áramlásnál jelentősebbnek látszik a diákok mobilitása, ugyanis a megkérdezettek több mint harmada (36,4%) ismert Szlovákiából a városba tanulási céllal érkezőt. Azok közül, akik meg tudták mondani, hogy a diák Szlovákián belül honnan érkezik, közel 60% említett olyan települést, amely a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén található, a többiek a szlovák-magyar határ mentén található településről adtak számot. Ennek háttérében az húzódhat meg, hogy az ide érkező diákok magyar nemzetiségűek, akik anyanyelvükön nem tudnának megfelelő oktatáshoz jutni szülőföldjükön.

Az ellentétes irányú tanulási célú mozgás – hasonlóan a munkaerőnél tapasztalthoz – sokkal kevésbé ismert, de így is tucatnyi megkérdezett ismer ilyen személyeket.

A válaszadók 41,8%-a állította, hogy az elmúlt öt évben találkozott Székesfehérváron Szlovákiából érkezett turistával. Ez a szám arra utal, hogy a városba érkező turizmusnak el nem hanyagolható hányadát képezik a Szlovákiából érkezők. A Vág-Duna-Ipoly Eurorégió lehetőséget biztosíthatna a város számára, hogy a területen ismertségét növelje, a megfelelő rendezvényeken megjelenjen, bemutakozzon a potenciális látogatóknak.

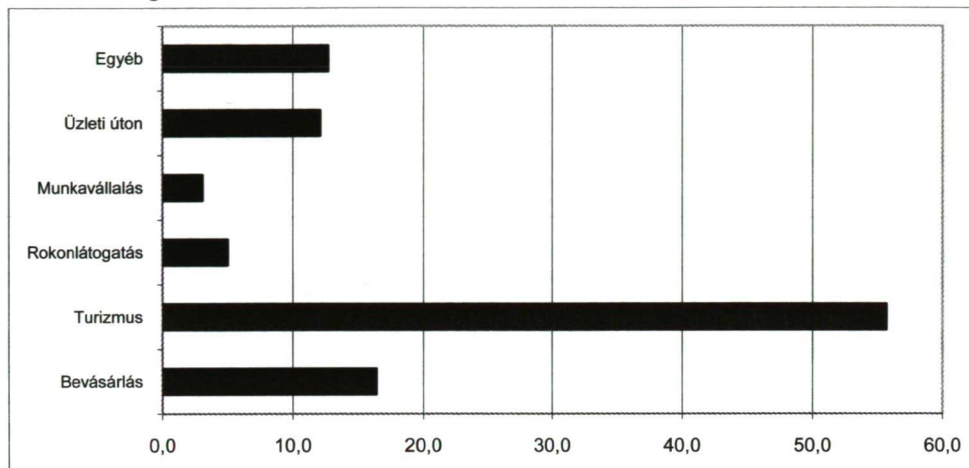
A megkérdezettek 75 százaléka járt az elmúlt öt évben valamilyen indokkal Szlovákiában, a helyszínt is megnevezők 42 százaléka a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió területén, a többiek más úticéllal keresték fel Szlovákiát. Az utazás motivációit (több választ is meg lehetett jelölni) az 1. ábra foglalja össze.

A megkérdezettek 78,1%-a állította, hogy hallott már az eurorégiókról. Alig kisebb azok aránya (76,3%), akik a felkínált 4 lehetőség közül helyesen választották ki az eurorégió (leegyszerűsített) definícióját. A határon átnyúló kapcsolatokra vonatkozó számos kérdés után magasnak tűnik az euróövezetet az eurorégióval összetévesztők 12,9%-os aránya. Ugyanakkor senki sem gondolta úgy, hogy az eurorégió az Európai Unió nem hivatalos elnevezése lenne.

A Vág-Duna-Ipoly Eurorégióról a válaszadók pontosan fele hallott már, az igennel válaszolókon belül 72,7% tudott olyan tevékenységet említeni, ami ténylegesen köthető a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióhoz, ami azt jelzi, hogy összességében a megkérdezettek mintegy 29%-ának van legalább alapvető képe a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióról, ami a határtól való távolság és a város eurorégiós aktivitásának tükrében igen jelentős érték.

A válaszadók közel fele (45,5%) nem tudja, hogy Székesfehérvár tagja-e a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióknak. Azok közül, akik úgy gondolják, hogy tudják az eurorégióhoz tartozás tényét, 76,7% a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió tagjai közé sorolja Székesfehérvárt.

1. ábra. A Székesfehérvárról Szlovákiába utazók motivációi
Figure 1. The motivation of travellers from Székesfehérvár to Slovakia

Forrás: A szerző számításai

Összességében elmondható, hogy a városnak, ha nem is meghatározó, de érezhető szinten vannak szlovákiai kapcsolatai, kötődései. Ezeknek a kapcsolatoknak körülbelül a fele területileg a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióhoz kötődik, így mind oktatási-kulturális, mind gazdasági vonatkozásban érdemes lehet az eurorégió adta lehetőségeket kihasználni, legalább a különböző rendezvényeken való megjelenés, információnyújtás formájában.

4.3. Lehetőségek, jövőbeli irányok a város számára

Ha eddig nem is működött közre aktívan Székesfehérvár a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió munkájában, akkor most érkezett el az idő arra, hogy a város felvegye a kapcsolatot az eurorégióval, s megjelenjen az eurorégiós rendezvényeken, pályázzon különféle programok megrendezéséért vagy akár az eurorégió rendelkezésére bocsássa azt a lendületet, szaktudást, amit a város magáénak vall.

Ezt a lépést támasztja alá az elmélet is, hiszen az eurorégió területén fekvő egyetlen olyan város létezik mint Székesfehérvár, s ez Nitra, mely azonos nagyságrendű és funkcionálisában is hasonló.

A jelen gyakorlat azt mutatja, hogy az eurorégió operatív irányítása Nitrán folyik. Így mind az elmélet, mind a gyakorlat összecseng, s azonos irányt mutat Székesfehérvárnak. Szerencsés lenne tehát a városnak bekapcsolódnia az eurorégió tevékenységébe s jelen pillanatban minden esélye megvan arra, hogy a magyar oldalon ezzel akár az eurorégiót irányító, de mindenképpen továbbvivő, meghatározó település legyen/lehessen.

A város ezzel a lépésével, aktívvá válhatna, így egyre több helyen képviseltethetné magát az eurorégiós rendezvényeken saját városi logójával, megjelenhetne sokkal tudatosabban az eurorégió turisztikai palettáján, ami valószínűleg még több turistát vonzana a „királyi városnak”. Az eurorégió tevékenységi körébe illő pályázatokban részt vehetne, siker esetén részesülhetne annak anyagi vonzatából. A közösen (magyar-szlovák) megírt pályázatok gyarapítanak az összetartozás-érzetet az eurorégió területén, s a közös érdekek pedig minden bizonnyal szorosabbra fűznék a város és az eurorégió viszonyát.

5. Összegzés

Mind az eurorégiók, mind a városi szerepkörök, városfejlesztési stratégiák kérdésköre hazánkban, s az Európai Unióban is rendkívül nagy aktualitással bír. Számos nemzetközi pályázat elsődlegesen megcélzott alanyai napjainkban a városok és a különféle eurorégiók. E témát a hazai regionális tudományos kutatások is kiemelten kezelik, azonban olyan hazai tanulmány, mely konkrétan Székesfehérvár városát és a Vág-Duna-Ipoly Eurorégiót komplexen együtt vizsgálná, még nem született. Ezért is volt nehéz dolga a szerzőnek, mert a nem mindennapi párosítás a helyi közszereplőket inkább meghökkentette, mintsem nyilatkozásra bírta. Így a kutatásban inkább az elméleti háttér szolgált nagy segítségre, illetve az „utca embere”, aki hajlandó volt anonim módon nyilatkozni ismereteiről.

A vizsgált Vág-Duna-Ipoly Eurorégió viszonylag nagy területet lefedő térség, szlovákiai szakaszán egy teljes közigazgatási egységet (NUTS 3), a hazai területen több megyét (NUTS 3 szintek) is magába foglal. A területi nagysága elméletileg nem kedvez az eurorégió aktivitásának. Mindennek ellenére a mai napig fennáll a szervezet, s háta mögött tudhat több sikeres rendezvényt, megnyert pályázatot, s a területén élők innovatív szándékkal számos ötleten gondolkodnak jelenleg is.

A másik vizsgált szereplő Székesfehérvár városa, mely európai szinten is jegyzett, törekvő, haladó szellemiségű megyeszékhely, régióközpont. Nagy előnye a városnak, hogy jelentős gazdasági szerepköre van aktív ipari parkokkal, nemzetközi beszállítókkal és K+F potenciállal. Emellett a város kulturális, történelmi szerepe hazai viszonylatban meghatározó. Az ötleteken való gondolkodás nem idegen a mindenkori városvezetéstől sem. Földrajzilag ugyan túl távoli kapcsolódási pontnak tűnt a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió a város szemében – noha immár 8–9 éve tagja eme szervezetnek Fejér megyén keresztül maga a város is – de mind az elmélet, mind a gyakorlat azt mutatja a jelen kutatás kapcsán, hogy lehetséges, sőt ajánlatos lenne az aktív együttműködés a város és az eurorégió között. Hiszen mindkét fél a maga területén azonos nagyságrendet képvisel: a városok közül Székesfehérvár megyeszékhely és régióközpont, jelentős funkcionális városi övezet az európai térszerveződési skálán.

JEGYZETEK

1. Európai Bizottság – Európai Határrégiók Szövetsége (1997): Gyakorlati Útmutató a határon átnyúló együttműködéshez. Gronau, B/2.
2. Európai Bizottság – Európai Határrégiók Szövetsége (1997): Gyakorlati Útmutató a határon átnyúló együttműködéshez, Gronau, D/1.
3. Rechnitzer János (1999): Határ menti együttműködések Európában és Magyarországon. In: Nárai Márta–Rechnitzer János (szerk): Elválaszt és összeköt a határ. MTA Regionális Kutatások Központja. Pécs–Győr. 28. old.
4. Gaunard Marie-France (1999): Les Eurorégions en Allemagne, modes de structuration et de dynamisation des espaces frontaliers, Mosella, vol. 24, n1-2, 293.
5. Süli-Zakar István (2003): A határ menti területek (külső perifériák) fejlesztésének kérdései. In: Süli-Zakar I. (szerk.) (2003): A terület- és településfejlesztés alapjai. Dialóg-Campus. Pécs–Budapest. 239. old.
6. Központi Statisztikai Hivatal. 2009, Štatistický úrad Slovenskej Republiky. 2009.
7. Vág-Duna-Ipoly Eurorégió (2005): Konferencia a visegrádi együttműködésről. Sajtóanyag.
8. TERRA Stúdió (2004): A Duna Eurorégió part menti partnertelepüléseinek megvalósuló kikötők, és pihenőhelyek megvalósíthatósági tanulmánya. Budapest.
9. Székely Andrea–Kotosz Balázs (2005): A határmenti lakosság határképe az EU-csatlakozás előtt. Statisztikai Szemle, vol 83, 12. szám. 1111–1129. old.
10. ESPON 2013 Programme (2009): Future Orientations for Cities (FOCI). Applied Research Project 2013/1/1, Interim Report.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ESPON 2013 Programme (2009): Future Orientations for Cities (FOCI). Applied Research Project 2013/1/1, Interim Report.
- Európai Bizottság – Európai Határregiók Szövetsége (1997): Gyakorlati Útmutató a határon átnyúló együttműködéshez. Gronau, B/2.
- Európai Bizottság – Európai Határregiók Szövetsége (1997): Gyakorlati Útmutató a határon átnyúló együttműködéshez, Gronau, D/1.
- Gaunard Marie-France. (1999): Les Eurorégions en Allemagne, modeles de destructuration et de dynamisation des espaces frontaliers, Mosella, vol. 24, n1-2, 293.
- Központi Statisztikai Hivatal, 2009.
- Štatistický úrad Slovenskej Republiky, 2009.
- Rechnitzer János (1999): Határ menti együttműködések Európában és Magyarországon. In. Nárai Márta–Rechnitzer János (szerk): Elválaszt és összeköt a határ. MTA Regionális Kutatások Központja. Pécs–Győr. 28. old.
- Süli-Zakar István (2003): A határ menti területek (külső perifériák) fejlesztésének kérdései. In. Süli-Zakar I. (szerk.). (2003): A terület- és településfejlesztés alapjai. Dialóg-Campus. Pécs–Budapest. 239 old.
- Székely Andrea–Kotosz Balázs (2005): A határmenti lakosság határképe az EU-csatlakozás előtt. Statisztikai Szemle, vol 83, 12. szám. 1111–1129. old.
- TERRA Stúdió (2004): A Duna Eurorégió part menti partnertelepüléseinek megvalósuló kikötők, és pihenőhelyek megvalósíthatósági tanulmánya. Budapest.
- Vág-Duna-Ipoly Eurorégió (2005): Konferencia a visegrádi együttműködésről. Sajtóanyag.